

Της Ειρήνης Καμπερίδου

Tο πρόβλημα της Ειρήνης, όπως το γνωρίζει μέχρι σήμερα η ανθρωπότητα, θεματοποιείται για πρώτη φορά στην ιστορία του κόσμου, στην Αρχαϊκή εποχή (8ος - 7ος αι. π.Χ.) από τον αρχαϊκό άνθρωπο.

Τι εννοούμε με τον όρο αρχαϊκός άνθρωπος; Εννοούμε τον άνθρωπο της εποχής εκείνης για τον οποίο αρχίζει να γίνεται πρόβλημα πλέον το ότι τη δική του ζωή, τις σχέσεις του με άλλους ανθρώπους και τις σχέσεις του μέσα στο κοινωνικό σύνολο τις χειρίζονται οι θεοί.. Ο άνθρωπος αυτός αρχίζει να προβληματίζεται και να διερωτάται. Αμφιβάλλει πλέον ότι αυτές οι σχέσεις όπως ο πόλεμος, η τυραννία και η καταπίσηση είναι θέματα ανάγκης, μοίρας ή των θεών. Αναλαμβάνει πλέον τις ευθύνες του. Τότε αρχίζει και η πολιτική θεωρία, η πολιτική σκέψη των Ελλήνων.

Έχουμε τον πρώτο ανθρωπολογικό προβληματισμό. Με άλλα λόγια, ο άνθρωπος αρχίζει να χειριφετείται.

Βασικό παράδειγμα για την εποχή αυτή είναι η Πολιτική Θεωρία του Σόλωνα. Εμφανίζεται το θέμα του νόμου, της Ευνομίας (του καλού νόμου), το θέμα της Ευνομίας ως πηγή της Ειρήνης κ.λπ. Αυτό που έχουμε στο Ραμνούντα στην Αττική έχει ξεκινήσει απ' τους αρχαϊκούς χρόνους.

Η ειρήνη γίνεται πια θέμα της ευθύνης του ανθρώπου. Ο αρχαϊκός άνθρωπος μιλώντας για την ειρήνη εννοεί κατ' αρχήν τη δική του ειρήνευση με τη θεία τάξη, πράγμα για το οποίο είναι αρμόδια η θρησκεία, την τάξη του νόμου και της ησυχίας που αφορά τις δικές του υποχρεώσεις (πολιτικές σχέσεις), την ειρήνευση του εσωτερικού του κόσμου, δηλαδή τη δική του προσωπική ειρήνη.

ΕΙΡΗΝΗ: Αρχή

Στους κλασικούς χρόνους το πρόβλημα της ειρήνης εξελίσσεται κατά έναν τέτοιο τρόπο και αποκτά τέτοια ευρύτητα η οποία είναι σχέδον η ίδια με την ευρύτητα του νοήματος που δίνουμε σήμερα στην έννοια αυτή. Για την ευρύτητα αυτή έχουν εργαστεί πάρα πολλοί: Η ιστορική πείρα, η φιλοσοφία, η ποίηση κ.λπ. Αν ρωτούσαμε τον Νίτσε για το θέμα αυτό θα μας έλεγε ότι το πρόβλημα της ειρήνης είναι ένα λάθος στο εργοστάσιο της φύσης. Το κέντρο και το νόημα των ανθρώπων μέσα στη φύση είναι ο αγώνας, η επιβολή και η δύναμη. Άλλα έχουμε διδαχθεί πολύ καλά που οδηγούν τέτοιες θέσεις, ειδικά δε μετά τον Χίτλερ. Γνωρίζουμε που οδηγεί η θεοποίηση της Δύναμης. Ο άνθρωπος του 20ού αιώνα έχει πολύ σκληρή πείρα που την έχει πιληρώσει πολύ ακριβά.

Όταν εμείς σήμερα μιλάμε για ειρήνη εννοούμε πρώτα κατ' ουσίαν πράγματα τα οποία μας έχουν διδάξει οι αρχαίοι Έλληνες και δεύτερον πράγματα που μας έχει διδάξει ο Χριστιανισμός. Όταν γίνεται λόγος για Ειρήνη στα ειρηνικά κινήματα της εποχής μας και βέβαια γίνεται ευρύς τέτοιος λόγος - γίνεται με βάση την πείρα που αποκτήσαμε και ενώψει του κινδύνου που υπάρχει για την τελική καταστροφή του πλανήτη μας - οι ιδέες που κινούνται κάτω απ' αυτόν τον όρο είναι ιδέες αρχαίες ελληνικές και ιδέες χριστιανικές. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι σε πολλά ειρηνιστικά κινήματα γίνεται λόγος για την «επί του Όρους Ομιλία» του Χριστού. Η χριστιανική έννοια της ειρήνης βέβαια περιλαμβάνει τις ειρηνικές διανθρώπινες σχέσεις αλλά αναφέρεται και στην ειρήνη μεταξύ ανθρώπων και Θεού - αυτό είναι μοναδικό και κεντρικό νόμημα.

Ο σύγχρονος άνθρωπος έχει μια βεβα-

ρημένη σχέση προς αυτό που λέμε ειρήνη και κυρίως όσον αφορά το νόημα της Ειρήνης. Πολλοί άνθρωποι πιστεύουν ότι η ειρήνη σημαίνει κυρίως την αποφυγή του πολέμου και όχι τη βαθύτερη στάση ζωής όπως η αποφυγή της επιθετικότητας κ.λπ.

Όταν συζητάμε για αφοπλισμό, δεν συζητάμε κατ' ουσίαν για αφοπλισμό! Η συζήτηση περί αφοπλισμού αφορά το αν θα παραμείνουμε στη δυνατότητα να καταστρέψουμε τη Γη 800 φορές ή 2.500 φορές. Εκεί βρίσκεται το πρόβλημα! Είναι πραγματικά κυνικό να μιλάς για δυνατότητες καταστροφής αλλά η διαπίστωση αυτή καθιστά φανερή την ένταση με την οποία είναι φορτισμένη η έννοια της ειρήνης για τον σημερινό άνθρωπο.

Σήμερα που οι προσπάθειες για τον περιορισμό των εξοπλισμών συνεχώς αναστέλλονται λόγω έλλειψης πνευματικών προϋποθέσεων, προξενεί εντύπωση το γεγονός ότι οι αρχαίοι στρατιώτες της Εύβοιας π.χ. είχαν απαγορεύσει τα «πλεβόλα» όπλα. Μόνο το δόρυ και το ξίφος επιτρεπόταν κατά το παράδειγμα των ομηρικών ηρώων.

Ο άνθρωπος του 20ού αιώνα είναι σε θέση να γνωρίζει την ειρήνη απ' την ίδια την ειρήνη. Όλα αυτά τα έχουν συμπεριλάβει οι αρχαίοι Έλληνες στα διάφορα αγάλματα στο περίγυρο της λατρείας της Ειρήνης.

Επομένως, ξεκινώντας να μιλήσουμε για το πρόβλημα της ειρήνης με βάση τα μνημεία που υπάρχουν εδώ στην Αττική είναι σημαντικό να εντοπίσουμε την αρχή της γέννεσης του προβλήματος της Ειρήνης, το ρόλο που έπαιξε και το ρόλο που παίζει αυτή η εξέλιξη για τη δική μας πραγματικότητα.

Οι αρχαίοι Αθηναίοι λάτρευαν την ειρή-

και Ὅραμα του ανθρώπου



Θέμις: Το δίκαιο η βάση της Ειρήνης

νη όπως την Αθηνά (Σοφία) στην Ακρόπολη, τη Δήμητρα (Γη), στην Ελευσίνα και την Ἀρτεμη (Φύση), στη Βραυρώνα της Αττικής.

Για τους Αθηναίους η Ειρήνη ήταν μια ωραία θεά, μια γυναικεία μορφή όπως οι άλλες στην Αττική. Τα δώρα της Ειρήνης - ο πλούτος και τα αγαθά της γης - ανήκαν σε εκείνους που τα προτιμούν.

Η Θέμις με τον Δία γέννησαν τις τρεις Ὡρες, την Ευνομία (καλοί νόμοι), τη Δίκη (δίκαιο) και την Ειρήνη η οποία λατρευόταν εδώ στο ιερό της Ραμνούντας στα βορειοανατολικά της Αττικής.

Στη Ραμνούντα υπάρχει ναός του δου αιώνα π.Χ., του οποίου σώζονται τα ερείπια, προς τιμήν της Ειρήνης, της Μητέρας της και των αδελφών της. Η Ειρήνη σαν κόρη της Θέμιδος είχε συμβολική σημασία. Έδειχνε ότι η κυριαρχία του Δικαίου και του Νό-

μου είναι προϋπόθεση για την ύπαρξη και τη διατήρηση της ειρήνης.

Κάθε χρόνο γιόρταζαν εδώ οι Αθηναίοι, με μεγαλοπρέπεια, γιορτές προς τιμήν της μητέρας της, της Θέμιδας και της Ειρήνης. Στο ναό αυτό υπήρχοτούσαν πολλοί ιερείς - δείγμα της σημασίας του. Στο περίβολο του λάμβαναν χώραν γυμνικοί αγώνες, μουσικοί αγώνες και λαμπαδηφορίες. Οι γιορτές αυτές άρχισαν τον 6ο αιώνα π.Χ. και διάρκεσαν μέχρι τους ρωμαϊκούς χρόνους - δηλαδή πάνω από 7 αιώνες. Έφθασαν εδώ εορταστές απ' όλη την Αττική, τη Βοιωτία και την Εύβοια. Η Ραμνούντα υπήρξε κέντρο λατρείας της Ειρήνης.

Το ιερό στη Ραμνούντα ανήκε στη Θέμιδα, μητέρα της Ειρήνης και κόρη του Ουρανού και της Γης. Το ιερό αυτό του οποίου σώζονται τα ερείπια, αποτελείτο από δύο ναούς - ένα μικρό της Θέμιδος και Ειρήνης του δου αιώνα π.Χ. και ένα μεγάλο της Νέμεσης λίγο νεώτερο.

Απ' το ναό της Θέμιδος προέρχεται το μεγαλόπρεπο άγαλμα της θεάς που βρίσκεται σήμερα στο Εθνικό Μουσείο Αθηνών.

Ο ναός της Νέμεσης (23X12 μ.) ήταν περίπτερος δωρικού ρυθμού με 6X12 κολώνες. Στην Cella οποία περιβαλόταν από προ-νάο (ανατολικά) και οπισθόδρομο (δυτικά) βρισκόταν το περίφημο άγαλμα του γλύπτη απ' την Πάρο και μαθητή του Φειδία, Αγοράκριτου. Απ' αυτό το άγαλμα σώζεται η βάση στο Εθνικό Μουσείο Αθηνών (αίθουσα 17) με παραστάσεις της Ωραίας Ελένης Μπροστά από τα δύο ιερά περνάει ένας αρχαίος δρόμος (400 μ.) ο οποίος οδηγεί σε μια Νεκρόπολη.

Απ' το τείχος της πόλης σώζονται τα ερείπια μιας πύλης και δύο πύργων. Επίσης σώζονται ερείπια ενός αμφιθεάτρου (θρόνοι ιερών με επιγραφές) ενός χορηγικού μνημείου, ενός γυμνασίου, υδατοδεξαμενών, κατοικιών και τριών Ακρόπολης (100X50 μ.) του δου αι. π.Χ.

Ανατολικά 500 μ. υπάρχει το λιμάνι (ερείπια) στον Ευβοϊκό Κόλπο, βορειότερα απ' τον Μαραθώνα.

Σ' αυτό το επιβλητικό περιβάλλον λάτρευαν οι αρχαίοι Αθηναίοι την Ειρήνη μαζί με τη Νέμεση, Ευνομία και Δίκη. Η Ειρήνη γιορτάζοταν πάντα σε συνδυασμό με το Δίκαιο και τους καλούς νόμους.

Στην ίδια την Αθήνα, μέσα στην πόλη, τιμούσαν την Ειρήνη από τον 5ο αιώνα π.Χ. με γιορτές και αναίμακτες θυσίες. Τον 5ο αιώνα π.Χ. μετά τη νίκη στον Ευρυμέδοντα ποταμό (465 π.Χ.) ίδρυσαν οι Αθηναίοι βωμό προς τιμήν της Ειρήνης. Τον 4ο αιώνα, στήθηκε στην Αγορά των Αθηνών ο ορειχάλκινος ανδριάντας της Ειρήνης τον οποίο κατασκεύασε γλύπτης Κηφισόδοτος. Η Ειρήνη εμφανιζόταν στο άγαλμα του Κηφισόδοτου με δόρυ χωρίς αιχμή (συμβολικά) με το μικρό πλούτο (σύμβολο των αγαθών της Ειρήνης) δίπλα της με το Κέρας της Αμάλθειας στην αγκαλιά της γεμάτο με αγαθά της φύσης. Μαρμάρινο αντίγραφο βρίσκεται στη Γλυπτοθήκη του Μονάχου. Ένα ομοίωμά της κατασκευάσε και ο J. Gansonino (1540-45) από ορείχαλκο το οποίο βρίσκεται στη Βενετία (loggetta).

Ο Αριστοφάνης έγραψε για την Ειρήνη ειδικό έργο το οποίο παρουσιάστηκε στο αρχαίο θέατρο του Διονύσου κάτω απ' την Ακρόπολη.

Όταν γίνεται λόγος για την Ειρήνη και μάλιστα με βάση μνημεία Αττικά, έχει μεγάλο ενδιαφέρον κατ' αρχήν να δούμε τον ορίζοντα μέσα στον οποίο κινούνται τα μνημεία αυτά, τις ίδεες και τον κόσμο που τα περιβάλλει. Να δούμε όχι μόνο τη διδακτική τους σημασία αλλά και την παραγωγική τους δύναμη και τη σημασία που έχει αυτός ο κόσμος για τη σημερινή εποχή.